

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історичних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП5 ІСТОРИЧНА ІНФОРМАТИКА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма «Історія»
(назва)

спеціальність 032 Історія та археологія
(код та найменування спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

факультет історичний
(назва факультету)

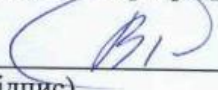
2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історична інформатика»
для студентів ОПП «Історія» II курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 032 Історія та археологія.

Розробник: Коробка Юлія Віталіївна, доцент кафедри історичних дисциплін, к.і.н.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історичних дисциплін

Протокол №1 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри історичних дисциплін

(підпис) (Романцов В.М.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 – гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Дисципліна професійної підготовки	
	Напрямок підготовки <u>032 Історія та археологія</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): Історія та археологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	–
ІНДЗ – реферат		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		3-й	–
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Освітній ступень: <u>«Бакалавр»</u>	Лекції	
		–	–
		Практичні, семінарські	
		30 год.	–
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		60 год.	–
Індивідуальні заняття:			
–	–		
Вид контролю: залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

– для денної форми навчання – 33% (аудиторні заняття), 67% (СРС).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Процес інформатизації на межі 80-90-х рр. ХХ ст. торкнувся практично всіх галузей знання в тому числі й історичної науки. Нові можливості в останні роки з'явилися і в традиційній сфері застосування комп'ютерних технологій в історичній науці – математико-статистичній обробці даних джерел.

Вдосконалення програмного забезпечення “стандартних” систем управління базами даних і особливо розробка спеціального програмного забезпечення, враховуючого особливості історичних джерел, привели до значної активізації діяльності цілого ряду наукових центрів по створенню великих баз даних, які містять свідчення із масових історичних джерел.

У зв'язку з розвитком нових мультимедіа-технології значно зросла активність істориків, які використовують персональні комп'ютери в навчальному процесі. Можливості електронних комунікацій у сфері науки та освіти значно зросли в останні роки, коли історики отримали доступ до глобальної мережі Internet з її значними інформаційними ресурсами. Всесвітня інформаційна мережа стала невід'ємною частиною життя людського суспільства й незамінним робочим засобом дослідження.

Характерним процесом 1990-х рр. стала поява “галузевої” інформатики в цілому ряді наукових областей. Однією з таких нових дисциплін, яка з'явилася “на межі” інформатики та соціально-гуманітарних наук є історична інформатика.

Навчальний курс “**Історична інформатика**” присвячено проблемам ефективності використання інформаційних технологій в професійній діяльності історика. Основна увага в курсі приділяється вивченню теоретичних і технологічних особливостей комп'ютеризованої оброблення даних.

В курсі розглядається становлення і розвиток історичної інформатики, як міждисциплінарного напрямку, заснованого на використанні в історичному дослідженні методів і технологій (математико-статистичних, інформаційних тощо). Значна частина курсу присвячена вивченню методів дослідницької роботи з електронним текстом, базами даних, статистикою, зображеннями з допомогою відповідного програмного забезпечення.

Основна мета курсу “Історична інформатика” полягає у вивченні можливостей застосування інформаційних методів в історичних дослідженнях.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні знати:

- про особливості процесу інформатизації історичних досліджень;
- про основні етапи комп'ютеризованого історичного дослідження;
- про різноманітні типи і моделі даних, можливостях представлення інформації історичних джерел в машиночитаному вигляді;
- про особливості текстової інформації і кількісних методах її аналізу;
- про можливості і основні напрямлення використання технології баз даних в історичних дослідженнях;
- про оброблення даних історичних джерел методами математичної статистики;
- про особливості оброблення графічної інформації;
- про комплекс спеціалізованого і стандартного програмного забезпечення, яке використовується в роботі історика.

вміти:

- розв'язання дослідницьких завдань на основі інформаційних методів;
- кількісної обробки даних історичних джерел різних видів;
- використання певного спеціалізованого і стандартного програмного забезпечення в професійних цілях.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. Теоретико-методологічні проблеми історичної інформатики
2. Комп'ютерний статистичний аналіз

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Програма вивчення навчальної дисципліни «Історична інформатика» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Історія» підготовки ОС «Бакалавр». Нормативна навчальна дисципліна є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітнього рівня бакалавр спеціальності «Історія та археологія».

Передумови для вивчення дисципліни. Навчальний курс «Історична інформатика» визначається як важлива складова історичної освіти. Він змістовно пов'язана з навчальними курсами інформатика, статистика, джерелознавство, всесвітня історія та історія України.

Результати навчання.

Результатом вивчення дисципліни є набуття здобувачами вищої освіти компетентностей, спрямованих на володіння знаннями та застосування вмінь, практичних навичок, професійних, світоглядних, морально-етичних якостей:

- здатність використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність орієнтуватись в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб, раціонально співіснуванні з техносферою;
- здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно-важливої інформації з різних джерел.

При вивченні модуля програми навчальної дисципліни, відповідною кількістю балів оцінюється виконання студентом завдань змістовного практичного модуля, модуля самостійної роботи студентів та модуля індивідуальної роботи студента, виконання науково-дослідної роботи.

Максимальна сума балів за вивчення всієї дисципліни – 100 балів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ

Тема 1. Історична інформатика: предмет, історія становлення і основні тенденції розвитку

Предмет, мета, завдання і зміст курсу. Становлення і розвиток школи квантитативної історії 1960-ті – середині 1980-х років. Особливості технічного і програмного забезпечення історичних досліджень в епоху великих ЕВМ. “Мікрокомп’ютерна революція” кінця 80-х - початку 90-х років і активізація використання комп’ютерів в історичних дослідженнях.

Процес появи “галузевої” інформатики в цілому ряді наукових спрямувань. Створення історичної інформатики “на межі” інформатики і соціально-гуманітарних наук.

Історична інформатика на сучасному етапі і основні тенденції її розвитку. Поняття “історична інформатика”, її структура та зміст.

Основні етапи комп’ютеризованого історичного дослідження.

Тема 2. Від традиційних джерел до машинозчитувальних: моделі даних, програми оброблення

Основні етапи комп’ютеризованого історичного дослідження. Дані і моделі даних. Типи даних. Структури даних. Основні типи програмного забезпечення. Обмін даними між програмами.

Тема 3. Спеціалізоване програмне забезпечення

Типи та рівні спеціалізованого програмного забезпечення для істориків. Специфіка джерел та історико-орієнтованого програмного забезпечення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КОМП’ЮТЕРНИЙ СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Тема 1. Робота з електронною таблицею в MICROSOFT EXCEL

Знайомство з улаштуванням електронної таблиці на прикладі EXCEL FOR WINDOWS. Операції над даними та засобами їх реалізації. Освоєння пакету та засоби допомоги. Первинний аналіз статистичних даних. Арифметичні операції. Копіювання розрахунків. Розв’язання джерелознавчих проблем. Графічні можливості електронних таблиць. Електронні таблиці як бази даних.

Тема 2. Глобальна мережа Internet в інформаційному забезпеченні історичних досліджень і освіти

Початок роботи з Інтернетом. Основні пошукові системи. Принципи оцінки ресурсів. Посилання на Інтернет ресурси. Безпека і етика роботи в Інтернеті.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні проблеми історичної інформатики												
Тема 1. Історична інформатика: предмет, історія становлення і основні тенденції розвитку	14	–	4	–	1	9	–	–	–	–	–	–
Тема 2. Від традиційних джерел до машиночитаних: моделі даних, програми оброблення	14	–	4	–	–	10	–	–	–	–	–	–
Тема 3. Спеціалізоване програмне забезпечення	14	–	4	–	–	10	–	–	–	–	–	–
Тема 4. Можливості електронних таблиць для роботи з структурованими даними	12	–	4	–	–	10	–	–	–	–	–	–
Разом за ЗМ 2	56	–	16	–	–	40	–	–	–	–	–	–
Змістовий модуль 2. Комп'ютерний статистичний аналіз												
Тема 1. Робота з таблицями в MICROSOFT WORD	16	–	4	–	–	8	–	–	–	–	–	–
Тема 2. Робота з електронною таблицею в MICROSOFT EXCEL	20	–	6	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 3. Глобальна мережа Internet в інформаційному забезпеченні історичних досліджень і освіти	18	–	4	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Разом за ЗМ 2	34	–	14	–	–	20	–	–	–	–	–	–
Усього годин	90	–	30	–	1	59	–	–	–	–	–	–

5. Теми семінарських та практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історична інформатика: предмет, історія становлення і основні тенденції розвитку	4
2.	Бази даних в історичних дослідженнях	6
3.	Робота з таблицями в MICROSOFT WORD	4
4.	Робота з електронною таблицею в MICROSOFT EXCEL	8
5.	Будування діаграм і графіків. Аналіз відомостей діаграм	8
	Усього	30

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теоретико-методологічні проблеми історичної інформатики	10
2.	Інтернет-ресурси для історика	10
3.	Історичні бази даних	20
4.	Комп'ютеризований статистичний аналіз	10
5.	Електронний текст: створення, збереження, обробка	10
	Усього	60

7. Індивідуальні завдання

Перелік питань, що виносяться на залік з навчального курсу

1. Історична інформатика: предмет, мета, завдання і зміст курсу
2. Походження та визначення терміну “історична інформатика”
3. Історична інформатика: етапи розвитку
4. Історія впровадження Інтернету дослідницьку практику в контексті становлення історичної інформатики
5. Історична інформатика на сучасному етапі та основні тенденції її розвитку
6. Розвиток історичної інформатики в Україні
7. Від традиційних джерел до машиночитаних: моделі даних, програми оброблення
8. Спеціалізоване програмне забезпечення
9. Можливості електронних таблиць для роботи з структурованими даними
10. Дати визначення термінам: інформатика, історична інформатика, квантитативна історія, машиночитана версія історичного джерела, мультимедіа-технології, СУБД, «Історія і комп'ютер»
11. Назвати Лабораторії історичної інформатики, які існують в Україні
12. Яка проблематика в історії вивчається за допомогою математичних методів?
13. Комп'ютеризований статистичний аналіз для істориків
14. Комп'ютерні технології в історичній науці
15. Поняття «база даних» в історичних дослідженнях
16. Типологія баз даних
17. Історія використання баз даних в історичних дослідженнях
18. Практика застосування баз даних на порталі Інституту історії України НАН України
19. Назвати українських вчених, які використовували у дослідженні машинні методи опрацювання історичної інформації.

20. Визначити напрямки застосовування електронних обчислювальних машин в історичних дослідженнях у 1960 – 1990-х рр.
21. Моделюванням історичних явищ і питань як напрямком історичної інформатики.
22. Основні завдання та мета проектування бази даних.
23. Яка програма використовується для створення баз даних?
24. Назвати різновиди баз даних в історичній науці.
25. Які існують недоліки баз і банків даних?
26. Охарактеризувати бази даних в українському сегменті Інтернету.
27. В яких форматах представлені документи на історичних сайтах в Інтернеті?
28. «Бази даних» і спеціальні історичні дисципліни
29. Дати визначення термінам: БД, СКБД, KLEIO, Microsoft Access, pdf-документ, просопографічні дослідження

8. Методи навчання

- Лекційна форма навчання: словесні методи (пояснення, бесіда, лекція), наочні методи (ілюстрація, демонстрація), індуктивний, дедуктивний методи, бінарні методи (словесно-інформаційний, словесно-проблемний, словесно-дослідницький);
- Практична форма навчання: індивідуальне виконання студентом відповідно сформульованих завдань; проблемно-пошукові (евристичний), дослідницькі, інтерактивні методи.

9. Критерії оцінювання

Сума балів, накопичених здобувачем вищої освіти за виконання всіх видів поточних навчальних завдань (робіт) на практичних (семінарських) заняттях та на підсумковому модульному контролі, свідчить про ступінь оволодіння ним програмою навчальної дисципліни на конкретному етапі її вивчення.

Протягом семестру здобувач вищої освіти можуть набрати від 0 до 75 балів.

Мінімальний пороговий рівень (допуск до заліку) – 35 балів.

Максимальна кількість балів за залік 35 балів

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Кількість балів за доповідь, виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Критерії оцінювання знань з дисципліни на заліку

Кількість балів	Критерії оцінювання
25-21	отримують здобувачі вищої освіти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу
20-16	отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання.
15-11	отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми.
10-0	отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

10. Засоби оцінювання

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне).
- Перевірка практичних робіт.
- Тестове опитування та письмовий контроль.
- Реферат.
- Залік.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Залік	Сума	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					Захист практичної роботи
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	30	25	100
2	2	2	4	5	10	20			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Традиційні носії інформації, глобальні комп'ютерні мережі, засоби комунікації (e-mail, Інтернет, мультимедіа), сучасні технічні засоби.

13. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Информационные технологии для историков: Учебное пособие / Отв. ред. Л.И. Бородкин. – М.: МГУ, 2008. – 236 с. – Доступно з: <http://www.hist.msu.ru/Labs/HisLab/BOOKS/inf2006.htm>.
2. Куліков В. О. Пошук історичної інформації в інтернеті: Посібник для студентів історичних факультетів. – Харків: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 90 с.
3. Куліков В.О. Нові інформаційні технології в історичних дослідженнях / В.О. Куліков // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Сер.: Історія. – 2007. – № 762. – С. 217 – 228. – Доступно з: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Istor/762/Kulikov_V_O.pdf
4. Историческая информатика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kleio.asu.ru/index.html>

Допоміжна

1. Балыкина Е.Н. Электронные игровые средства обучения в самостоятельной работе студентов исторических специальностей / [Е.Н. Балыкина, А.А. Приборович, Е.А. Човжик] // Методичний вісник історичного факультету № 8. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 5 – 23.
2. Бутенко В.И. Инновационная проектная технология обучения как результат объединения «метода проектов» и электронной связи (из опыта исторического факультета ХНУ им. В. Н. Каразина) / В.И. Бутенко // Методичний вісник історичного факультету № 8. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 23 – 31.
3. Кириллов А.В. Компьютерное тестирование – важнейший элемент управления самостоятельной работой студентов / А.В. Кириллов // Методичний вісник історичного факультету № 8. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 36 – 45.
4. Корниенко С.И., Гагарина Д.А. Использование источник-ориентированных информационных систем в историческом образовании / С.И. Корниенко, Д.А. Гагарина // Методичний вісник історичного факультету № 8. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 45 – 55.
5. Полевой Н.А. Опыт информатизации текущего контроля знаний в масштабе ВУЗа / Н.А. Полевой // Методичний вісник історичного факультету № 8. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 73 – 76.
6. Филиппов К.В. Использование мультимедийных средств в учебном процессе / К.В. Филиппов // Методичний вісник історичного факультету № 8. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 102 – 107.